

ФУҚАРОЛИК ВА ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ДАЛИЛЛАРНИ СОХТАЛАШТИРИШ ВА ҚАЛБАКИЛАШТИРИШ МАЗМУНИ ВА ОЛДИНИ ОЛИШ ЧОРАЛАРИ

Мамаюсупов Бехзод Мўминжонович

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси мустақил изланувчиси

Абатниязов Атабек Ғайратдинович

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси 3-босқич 324-гуруҳ курсанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15628596>

Аннотация

Мазкур мақолада далилларни сохталаштириш (қалбакилаштириш) тушунчаси, унинг мазмуни, олдини олиш чоралари, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексидagi бир қанча моддаларни такомиллаштириш олимларнинг фикрини ҳисобга олган ҳолда ҳар тамонлама ва атрофлича ёритилган.

Калит сўзлар

Далилларни сохталаштириш, қалбакилаштириш, далил, фуқаролик қонунчилиги, жиноят қонунчилиги, электрон далил.

Abstract

This article comprehensively and comprehensively covers the concept of falsification of evidence, its content, measures to prevent it, and the improvement of several articles of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, taking into account the opinions of scientists.

Keywords

Falsification of evidence, forgery, evidence, civil law, criminal law, electronic evidence.

Олиб борилаётган суд-ҳуқуқ ислоҳотларининг асосига қонун устуворлиги, фуқароларнинг қонун олдида тенглиги, инсонпарварлик, адолатлилик ва айбсизлик презумпцияси каби конституциявий принциплар пойдевор қилиб қўйилган¹.

Давлат ва жамият манфаатларини ҳимоя қилиш, ҳуқуқбузарликларни аниқлаш ҳамда жабрланган шахсларнинг манфаатларини таъминлаш учун далилларни аниқлаш керак. Далиллар исботлашнинг асоси бўлганлиги учун бундай жараёнда қонунбузарликка йўл қўйиб бўлмайди.

Бу фуқаролик ва жиноят қонунчилигида далилларни сохталаштириш ва қалбакилаштириш ҳуқуқий тизимда энг жиддий муаммолардан бири бўлиб, бу адолатли қарорларни қабул қилишга ва одил судловни олиб боришга тўсқинлик қилади. Фуқаролик ва жиноят ҳуқуқи тизимида далилларни сохталаштириш ва қалбакилаштиришнинг оқибатлари суд органларига нисбатан ишонсизлик, ҳаққонилик ва адолатли қарорлар қабул қилишга фуқаролар ўртасида норозиликнинг келиб чиқишига сабаб бўлади. Фуқаролик ҳуқуқи дойрасида сохталаштирилган қонун ҳужжатлари, ишлаб чиқаришлар ёки бошқа қонун ҳужжатлари орқали амалга оширилилади. Далилларни сохталаштириш жиноят ҳуқуқи дойрасида кўпчилик ҳолатда таҳлиллиарга кўра фирибгарлик, талончилик, ҳужжатларни сохталаштириш ва қалбакилаштириш каби жиноятларда кўп учрайди. Айниқсча, фуқаролик ва жиноят ҳуқуқида ҳужжатларни сохталаштириш ва қалбакилаштириш энг кенг тарқалган туридан биридир. Жиноят Кодексида ҳужжат айланиши соҳасида қуйидагилар ғайриқонуний ҳаракатларнинг предметлари бўлиши мумкин:

- кўрсатилган товарлар, ишлар ёки хизматларнинг хавфсизлик талабларига жабов беришини тасдиқловчи расмий ҳужжатлар;

- давлат сири ёки бошқа шунга ўхшаш маълумотлар ифодаланган ҳужжатлар;
- фуқаролик ва жиноят иши бўйича далил сифатида ўтаётган ҳужжатлар;
- чегарадан ўтишга рухсат берувчи ҳужжатлар;
- фуқаролик ҳолатини тасдиқловчи шахсий ҳужжатлар;
- ҳарбий хизматга мажбур шахсни ёки ҳарбий хизматчини мажбуриятдан озод қилувчи ҳужжатлар¹.

Қалбакилаштириш билан шуғулланувчи шахслар сохталаштирилган далилларни ишлаб чиқади ёки қалбаки қилиб яратади. Юқоридаги каби оқибатларнинг олдини олиш учун янги технологияларни жорий этиш керак. Инсон омилини камайттирган ҳолда далилларни тўплаш ва сақлашнинг янада янгиланган тизимларини яратиш керак. Бу масалан, электрон имзолардан фойдаланиш, ҳужжатларни ўрнатиш, суд ишларини видеоконференция орқали ўтказиш каби технологик жараёнларни ўз ичига олади. Далилларни сохталаштириш ва қалбакилаштиришнинг қонунчиликдаги энг ва зарур нормаларни янгилаб бориш зарур. Бу орқали эса ҳар бир аниқланган ҳуқуқбузарликлар учун қатъий жозо билан боғлаш керак. Сунги йилларда мамлакатимизда ислохотлар жадал суратлар билан олиб борилаётгани ҳамда жаҳонда глобаллашув тенденцияси кетаётгани бойс милий қонунчиликни янгилаб боришни тақазо этади.

Кейинги йилларда мамлакатимизда инсоннинг ўз қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш учун тенг имкониятлар яратиш, ишнинг ҳақиқий ҳолатларини ҳар томонлама, тўлиқ ва холисона аниқлашга доир қонун талабларига сўзсиз риоя этиш, тарафларнинг тортишуви ва тенг ҳуқуқлилиги принципларини ҳаётга татбиқ этиш орқали инсон ҳуқуқ ва эркинликлари самарали ҳимоя қилинишини таъминлаш бўйича салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Шу билан бирга жамият ҳаётининг турли соҳаларида жадал рақамлаштири , одамларнинг ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда янада кўпроқ ҳамкорлик қилиши ва бунинг оқибатида жиноятлар содир этилиши, рақамли муҳитда фуқаролар ва ташкилотларнинг ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатлари бузилиши ҳолларининг кенг тарқалиши рақамли далилларнинг институционаллаштирилишини ва улар билан боғлиқ ишларни амалга оширишнинг ҳуқуқий асослари мустаҳкамланишини талаб этмоқда

Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал, Фуқаролик процессуал, Иқтисодий процессуал, Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги ва Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги рақамли далиллар тушунчасини, рақамли далилларни тўплаш, тақдим этиш, мустаҳкамлаш, кўздан кечириш, текшириш ва баҳолаш, уларни сақлаш, қайтариш ҳамда йўқ қилиш тартибини белгиловчи ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди⁴. Шунингдек юқоридаги масала юзасидан халқаро қонунчилик қай даражадалигини ва унинг бизнинг қонунчиликдаги фарқларига тўхталиб ўтиб кетиш мақсадга мувофиқ бўлади. Далиллар ва қидирув натижаларини сохталаштириш билан

¹ Муродов Б., Хомидов В. Процессуальные основания производства обыска и следственного действия // Общество и инновации. – 2023. – Т. 4. – №. 2/С. – С. 402-411.

боғлиқ жиноятларни тергов қилиш бўйича халқаро тажрибага юзланадиган бўлсак, бир нечта асосий фикрларни таъкидлаш жуда муҳим ҳисобланади:

Халқаро ҳамкорлик: Турли мамлакатлардаги ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари кўпинча далиллар ва қидирув натижаларини сохталаштириш билан боғлиқ ишларни текшириш учун бевосита ва билвосита ҳамкорлик қилади. Ушбу ҳамкорлик бу каби жиноятларни самарали ҳал қилиш учун илғор тажрибалар, разведка ва тажриба алмашишни ўз ичига олади. Ривожланган мамлакатлар илғор тажриба алмашиш ва далилларни сохталаштириш ва тезкор қидирув натижаларини ўз ичига олган трансчегаравий терговларда ҳамкорлик қилиш учун халқаро ахборот ва разведка маълумотларини алмашиш тармоқларида иштирок этади. Ушбу ҳамкорлик бундай жиноятларни бартараф этишда ягона ёндашувни таъминлайди².

Ҳуқуқий асослар: Халқаро ташкилотлар ва ҳуқуқ экспертлари далилларни сохталаштириш ва қидирув натижаларини ҳал қилиш учун асослар ва кўрсатмалар яратиш учун биргаликда ишлайди. Ушбу тузилмалар терговнинг адолатли, ошкора ва масъулиятли тарзда ўтказилишини таъминлашга қаратилган. Ривожланган мамлакатларда тергов жараёнининг яхлитлигини таъминлаш учун мустаҳкам ҳуқуқий кафолатлар ва назорат механизмлари мавжуд. Бунга суд назорати, қамоқда сақлаш тартиб-қоидаларининг қатъий занжири ва қалбакилаштиришнинг олдини олиш ва аниқлашга ёрдам берадиган далиллар қоидаларига риоя қилиш киради.

Маълумотларни алмашиш ва таҳлил қилиш: Халқаро текширувлар кўпинча чегаралар бўйлаб рақамли ва жисмоний далилларни алмашиш ва таҳлил қилишни ўз ичига олади. Бунинг учун терговнинг мураккаб усуллари ва далиллар ва қидирув натижаларининг яхлитлигини таъминлаш учун ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ўртасида яқин ҳамкорлик зарур.

Таълим ва салоҳиятни ошириш: Халқаро саъй-ҳаракатлар терговчилар ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимларини сохта далиллар ва бузилган қидирув натижаларини аниқлашнинг энг сўнгги усулларига ўргатишга қаратилган. Бунга илғор суд-тиббиёт воситалари ва методологияларига киришни таъминлаш киради. Ривожланган мамлакатларда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари далиллар билан ишлаш, суд-тиббиёт таҳлили ва тергов усуллари бўйича кенг қамровли тренингдан ўтадилар. Узлуксиз касбий ривожланиш терговчиларнинг қидирув натижалари ва далилларни манипуляция қилишга уринишларни аниқлаш ва ҳал қилиш учун жиҳозланишини таъминлайди³.

Сиёсатни ишлаб чиқиш: Халқаро ташкилотлар далиллар ва қидирув натижаларини сохталаштириш билан боғлиқ жиноятларнинг олдини олиш, аниқлаш ва таъқиб қилишни кучайтирувчи сиёсатни ишлаб чиқишга ҳисса қўшади. Ушбу сиёсатлар ҳуқуқий бўшлиқларни ёпиш ва тергов жараёнларини кучайтиришга қаратилган. Бу борада ривожланган мамлакатларда кўпинча далилларни сохталаштириш ва тезкор

² Суюнов Ш. Понятие преступления по незаконному изготовлению, приобретению, хранению наркотических средств, их аналогов или психотропных веществ без цели сбыта //Общество и инновации. – 2025. – Т. 6. – №. 1/5. – С. 267-277.

³ Суюнов Ш. Гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни ўтказиш мақсадини кўзламай қонунга хилоф равишда тайёрлаш, эгаллаш, сақлаш, ташиш ёки жўнатиш жиноятини тергов қилишда қўшиб ҳисоблаш методологиясининг аҳамияти //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2025. – Т. 4. – №. 10. – С. 20-24.

қидирув натижаларини суиистеъмом қилишга қаратилган махсус қонун ва қоидалар мавжуд. Бундай жиноятлар учун жазо одатда оғир бўлиб, тергов жараёнларининг яхлитлигини сақлаш муҳимлигини таъкидлаб, тўхтатувчи восита бўлиб хизмат қилади⁴.

Кейс тадқиқотлари ва билим алмашиш: Халқаро форумлар, конференциялар ва нашрлар амалий тадқиқотлар ва муваффақиятли текширувлардан олинган сабоқларни алмашиш учун платформа бўлиб хизмат қилади. Бу илғор тажрибаларни оммалаштиришга кўмаклашмоқда ва ушбу турдаги жиноятларга қарши курашни доимий равишда такомиллаштиришга хизмат қилмоқда.

Умуман олганда, далиллар ва қидирув натижаларини қалбакилаштириш билан боғлиқ жиноятларни тергов қилиш бўйича халқаро тажриба бундай жиноий фаолиятга қарши самарали курашиш учун ҳамкорлик, ҳуқуқий асослар, маълумотлар яхлитлиги, салоҳиятни ошириш, сиёсатни ишлаб чиқиш ва билим алмашиш муҳимлигини таъкидлайди⁵.

Ривожланган мамлакатларда ушбу жиноятларни тергов қилишнинг баъзи асосий амалиётлари қуйидагилардан иборат:

1. Илғор суд-тиббиёт техникаси: Ривожланган мамлакатлар далиллар ва қидирув натижаларини текшириш учун энг замонавий суд-тиббиёт лабораториялари ва технологияларига сармоя киритадилар. Бу усуллар рақамли суд-тиббиёт экспертизаси, ДНК таҳлили, баллистика тести ва бузғунчилик ёки қалбакиликни аниқлашнинг бошқа махсус усулларини ўз ичига олади.

2. Ихтисослашган тергов бўлинмалари: Кўпгина ривожланган мамлакатларда қалбакилаштириш ва далилларни бузишга қарши курашга қаратилган ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг махсус бўлинмалари мавжуд. Ушбу бўлинмалар кўпинча сохталаштириш ва қалбакилаштириш билан боғлиқ мураккаб ишларни кўриб чиқиш тажрибасига эга юқори малакали терговчилардан иборат.

Ривожланган мамлакатлар ушбу амалиётлардан фойдаланиб, тергов жараёнининг яхлитлигини сақлашга ва далилларни сохталаштириш ва тезкор қидирув натижаларини манипуляция қилиш учун шахсларни жавобгарликка тортишга интилади. Бу саъй-ҳаракатлар қонун устуворлигини таъминлаш, судлар натижаларининг адолатли ва ишончлилигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Жиноятларни бузиш ҳақидаги энг машхур далиллардан баъзилари:

- ҳужжатларни қалбакилаштириш: маълумотни нотўғри кўрсатиш учун шартномалар, молиявий ҳисоботлар ёки расмий ҳисоботлар каби ҳужжатларни сохталаштириш ёки ўзгартириш.

- жисмоний далилларни тайёрлаш: терговчиларни чалғитиш учун жиноят содир бўлган жойга қурол ёки контрабанда ўрнатиш каби ёлғон ашёвий далиллар яратиш⁶.

⁴ Хушвактова Н.А. The Improvement Of Exploiting Public Assistance In Investigator’S Crime Prevention Activities // The American Journal of Political Science Law and Criminology (ISSN – 2693-0803) Published: March 30, 2021 | Pages: 55-59 <https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume03Issue03-09> (Impact Factor SJIF 2020: 5. 453) (12.00.00).

⁵ Муродов Б., Ботаев М. Анализ основ реабилитации невиновных лиц в уголовном процессе //Общество и инновации. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-176.

⁶ Усманилиев Н. “Оқилона муддат” тамойилини жорий этиш назарий ва амалий жиҳатлари //Наука и инновации в системе образования. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 44-50.

- рақамли далилларни бузиш: рақамли далилларни манипуляция қилиш ёки йўқ қилиш, жумладан, вақт белгиларини ўзгартириш, маълумотларни ўзгартириш ёки ноқонуний фаолиятни яшириш учун тизимларга кириш.

- гувоҳларни бузиш: Гувоҳларни кўрсатмаларини ўзгартиришга таъсир қилиш ёки мажбурлаш ёки ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга ёлғон кўрсатма бериш.

- ҳибсга олиш занжири бузилиши: қамоққа олиш занжирини нотўғри ишлатиш ёки бузиш, бунда далиллар нотўғри сақланган, кузатилган ёки узатилган бўлса, бу потенциал ифлосланиш ёки ўзгаришларга олиб келади⁷.

Далилларни бузишни фoш қилиш учун турли тергов ва технологик усуллардан фойдаланиш мумкин. Баъзи ёндашувлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

Қамоққа олиш занжири текшируви: Тўплашдан судга тақдим этишгача бўлган далилларнинг ҳаракатини ва кўриб чиқилишини синчковлик билан ҳужжатлаштириш орқали қамоқда сақлаш жараёнининг яхлитлигини таъминлаш. Ушбу занжирнинг ҳар қандай узилиши шубҳаларни келтириб чиқариши ва қўшимча текширувни бошлаши мумкин⁸.

Эксперт Гувоҳлар: Суд экспертлари, рақамли таҳлилчилар ёки бошқа экспертларни судда гувоҳлик бериш ва таҳлил қилиш учун жалб қилиш, далиллардаги номувофиқликлар ёки анормалликларга ойдинлик киритиш.

Хабар берувчининг гувоҳлиги: далилларни бузиш ҳақида маълумотга эга бўлган шахсларни қонуний ҳимоя ёки анонимлик эвазига гувоҳлик беришга ундаш⁹.

Технологик ечимлар: рақамли далилларни бузиш ва рухсатсиз киришдан ҳимоя қилиш учун илғор хавфсизлик протоколларини, шифрлаш чораларини ва кузатув технологияларини жорий этиш. Рақамли ёзувларнинг яхлитлигини сақлаш учун блокчейн ва криптографик механизмлардан фойдаланиш мумкин¹⁰.

Назорат ва жавобгарлик механизмлари: ошкораликни таъминлаш ва бузғунчиликка уринишларни қўлга олиш учун ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари, юридик шахслар ва суд-тиббиёт лабораторияларида чуқур ички ва ташқи текширув жараёнларини ўрнатиш.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 25.01.2020 йилдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // [Электрон манба].
3. Ўзбекистон юридик энциклопедияси. –Т., 2009. – Б. 199.

⁷ Аширбоев А. Ислom ҳуқуқи таъсири кучли давлатларда суриштирув ва дастлабки терговни тўхтатиш институтининг ўзига хос хусусиятлари //Наука и технология в современном мире. – 2024. – Т. 3. – №. 13. – С. 35-38.

⁸ Суюнов Ш., Азаматов А. Суриштирув институтининг ривожланиш истикболлари //Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 13. – С. 9-14.

⁹ Ш.С.Агоев., Ташев У. Экспертиза фаолиятининг арманистон республикаси жиноят-протсессуал қонунчилигидаги ҳуқуқий асослари //Развитие и инновации в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 6. – С. 48-56.

¹⁰ Ш.С.Агоев., Асатуллаев Д. Ахборот технологиялари соҳасидаги ўғирлик жиноятларни тергов қилишнинг ўзига хос хусусиятлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 31-35.

4. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Т.4. –Т., 2002. – Б. 47.
5. *Б.Б.Муродов.* Жиноят-протсессуал қонун нормаларини эркинлаштириш йўллари // Олий юридик ўқув юртларида инсон ҳуқуқлари муҳофазасини таъминловчи фанларнинг ўқитишнинг замонавий муаммолари. Тошкент. Ўзбекистон Миллий университети ҳуқуқшунослик факултети 2009. Б. 66-69.
6. *Б.Б.Муродов.* Жиноят-протсессуал муносабатларда ҳимоячининг иштироки // “Адвокатлик фаолияти: назария ва амалиёт масалалари” мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари. ЎЗР Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти. – Тошкент, 2010. Б. 171-175.
7. *Б.Б.Муродов.* Хусусий айблов институтини қўллаш самарадорлигини ошириш йўллари // Хусусий айблов ва ярашув институтларини такомиллаштириш чоралари: Республика илмий-амалий конференцияси материаллари. Т:Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2015й.Б. 34-40.
8. *Б.Б.Муродов.* “Жиноятларни тергов қилиш методикаси” фанидан ўқув дастури. Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2012. Б.24
9. *Ш.Ш.Суюнов.* Гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилишдан иборат жиноятларни квалификатсия қилишнинг муҳим жиҳатлари. “Талқин ва тадқиқотлар” Республика илмий-услубий журнали 10сони. 01.10.2022 йил Б. 105-109.
10. *Ш.Ш.Суюнов.* Компютер техника воситалари орқали содир этилган фирибгарлик жинояти турлари. “Замонавий дунёда педагогика ва психология” номли Республика илмий-амалий конференцияси. 9.06.2023 йил
11. *Ш.Ш.Суюнов.* Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш тергов харакатининг жиноят содир этган шахсларни аниқлаш ҳамда уларнинг айбини исботлашдаги аҳамияти. “Замонавий дунёда педагогика ва психология” номли Республика илмий-амалий конференцияси.
12. *Ш.Ш.Суюнов.* Гиёҳвандлик воситаларини, уларнинг аналогларини ёки психотроп моддаларини сотиш мақсадисиз ноқонуний ишлаб чиқариш, олиш, сақлаш, жинояти тушунчаси // Жамият ва инновация. – 2025. – В. 6. – Но 1/С. – Б. 267-277.
13. *А.Т.Аширбоев.* Айбланувчининг қаерда эканлиги номаълум бўлган ҳолларда жиноят ишини тўхтатишнинг назарий ва амалий жиҳатлари. Жамият ва инновациялар № 1 (2024).– 2024. – 314-320 б.
14. *А.Т.Аширбоев.* Жиноят ишини тўхтатиш тушунчаси ва аҳамияти. Эксперткриминалистик фаолият: истиқболлар ва инновациялар мавзусидаги халқаро конференция материаллари тўплами. Т., Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академияси, 2023. – Б. 381-388.
15. *А.Т.Аширбоев.* Айбланувчининг иштирокини таъминлаш имкони бўлмаган тақдирда дастлабки терговни тўхтатиш: Назария ва амалиёт. Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Қорақалпоғистон бўлимининг Ахборотномаси № 1 (2024).– 2024. 95-98 б.
16. *А.Т.Аширбоев.* Суриштирув ва дастлабки терговни тўхтатиш институти: халқаро тажриба ва ўзбекистон қонунчилигини такомиллаштириш истиқболлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 14. – С. 37-42.

17. *Н.Қ.Усманиев.* “Оқилона муддат” тамоййилини жорий этиш назарий ва амалий жиҳатлари //Наука и инновации в системе образования. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 44-50.
18. *Н.Қ.Усманиев.* Жиноят ишини юритишни тўхтатиш ва тиклаш муддатлари билан боғлиқ айрим мулоҳазалар //Теоретические аспекты становления педагогических наук. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 40-47.
19. *Н.Қ.Усманиев.* Протсессуал муддатларнинг ҳисоблашда қўлланилувчи меъзонларнинг айрим жиҳатлари //проблемс анд солутионс оф ссиентифис анд инновативе ресеарч. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 25-30.
20. *Н.Қ.Усманиев.* *Байназов Ж.* Ўғирлик жинояти бўйича ҳодиса содир бўлган жойни қўздан кечириш тергов ҳаракатининг янги усуллари //Наука и инновации в системе образования. – 2024. – Т. 3. – №. 8. – С. 69-74.
21. *Ш.С.Агоев., Шакирова С.* Қийнаш жиноятини тергов қилиш: назария ва амалиёт //Развитие и инновации в науке. –2024. – Т. 3. – №. 6. – С. 75-81.
22. *Ш.С.Агоев., Абдухамидов А.* Гувоҳлантириш тергов ҳаракатини ўтказишнинг ахамияти //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 49-51.
23. *Ш.С.Агоев., Асатуллаев Д.* Ахборот технологиялари соҳасидаги ўғирлик жиноятларни тергов қилишнинг ўзига хос хусусиятлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 31-35.
24. *Ш.С.Агоев., Ташев У.* Экспертиза фаолиятининг арманистон республикаси жиноят-протсессуал қонунчилигидаги ҳуқуқий асослари //Развитие и инновации в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 6. – С. 48-56.
25. *Н.А. Хушвактова.* Факторы, препятствующие эффективному использованию общественного участия в досудебном производстве / Н.А. Хушвактова // Теоретические аспекты юриспруденции и вопросы правоприменения: сб. ст. по материалам LXV Международной научно-практической конференции «Теоретические аспекты юриспруденции и вопросы правоприменения». – № 11(65). – Москва, Изд. «Интернаука», 2022.
26. *Н.А. Хушвактова.* Коррупцияга оид жиноятларни фош қилиш ва тергов қилишда жамоатчилик ёрдамидан фойдаланиш // «Давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни бартараф этиш механизмларини такомиллаштириш масалалари»: республика илмий-амалий конференцияси тўплами – Тошкент давлат юридик университетининг ихтисослаштирилган филиали, Т: 2022. Б.78-83.